

Ministerie Brussels Hoofdstedelijk
Gewest.
Brussel Stedelijke Ontwikkeling
**Directie Monumenten en
Landschappen**
De Heer Th. Wauters
Directeur
CCN - Vooruitgangstraat 80, bus 1
1035 Brussel

U/Ref: OG/2071-0192
O/Ref: GM/XL2.513/s.565
Bijlage : 1 dossier

Brussel,

Mijnheer de Directeur,

Betreft : ELSENE. Boondaelsesteenweg 348. Gemeentelijke begraafplaats. Beschermingsaanvraag vanwege de eigenaar (Gemeente Elsene). Advies van de KCML.
Dossier behandeld door Mevr. O. Goossens.

In antwoord op uw brief van 15/01/2015, met bovengenoemde referentie, ontvangen op 26/01/2015, hebben wij de eer u te melden dat onze Commissie tijdens haar vergadering van 04/02/2015 over hoger vermelde beschermingsaanvraag een gunstig advies onder voorbehoud heeft uitgebracht in navolging van artikel 222 §2 en 3 van het Brussels Wetboek van de Ruimtelijke Ordening.

De aanvraag tot bescherming is gericht op de voornaamste erfgoedkundige elementen van de begraafplaats:

1. Het historische gedeelte als landschap : de perimeter begrensd door de lanen 11, 6, 13, 2, 18, 13, 7 met inbegrip van een gedeelte extra muros, nl. het rondpunt tegenover de inkomportiek dat de kruising vormt met de Boondaelsesteenweg, de Kroonlaan en Hogeschoollaan.
2. Een selectie van graftekens als monument :
22 graftekens verspreid binnen de perimeter van het historische gedeelte (zie supra) en 11 graftekens buiten het historische gedeelte.

De beschermingsaanvraag is gebaseerd op historische, artistieke, esthetische, sociale en volkskundige waarden vastgesteld na een voorafgaandelijk wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door de vereniging voor funeraire kunst "Epitaaf" die een uitgebreide inventaris en grondige analyse maakte van de begraafplaats. Het belang van de ter bescherming voorgedragen elementen kan als volgt worden samengevat.

De begraafplaats, ingehuldigd in 1877, werd als landschapspark ontworpen door de gemeentearchitect Louis Coenraets naar voorbeeld van Père Lachaise in Parijs. De aanleg articuleert zich in de perimeter van de begraafplaats rond twee rotondes. Een derde rotonde bevindt zich vandaag *extra muros* op de Boondaelsesteenweg tegenover de inkomportiek. Rechte en kronkelende lanen vormen boeiende perspectivische zichten die uitnodigen voor een wandeling. De begraafplaats is beplant met bomen waarvan er enkele vermeld zijn in de "Inventaris van de opmerkelijke bomen van het Brussels Gewest".

Het merkwaardige architecturale karakter van de begraafplaats dient onderstreept te worden. De neoclassicistische inkomportiek, ontworpen door Coenraets, met twee symmetrisch opgestelde paviljoenen die het inkomhekken flankeren zijn beeldbepalend.

Er bevindt zich een groot aantal opmerkelijke grafmonumenten ontworpen door vermaarde architecten uit de 19de en 20ste eeuw waaronder E. Acker, A. Calewaert, J.J. Caluwaers, A. Chambon, E. Delune, E. Hellemans, V. Horta, H. Lacoste, P. Saintenoy, J. Van Neck, M. Van Goethem.

De graftekens bezitten een hoge artistieke kwaliteit en variëren qua stijl en typologie: van neoclassicisme, eclecticisme, modernisme tot naoorlogse tendensen, van sobere grafzerken tot ediculae of grafkapellen.

De meeste monumenten zijn gedecoreerd met sculptuur of ornamenten gerealiseerd door bekende kunstenaars zoals G. Devreese, J. Dillens, J. Lagae, J. Lambeaux, C. Meunier, M. Rau, Ch. Samuel of kunstenaars die van funeraire kunst hun specialiteit maakten, zoals C. Bataille, S. Norga enz

De fraaiste monumenten werden opgericht met een eeuwigdurende concessie (die tot in 1971 van toepassing was) en het materiaal moest de tand des tijd kunnen doorstaan. Men koos dus vaak voor blauwe steen, kleurrijke graniet geïmporteerd uit Schotland, Zweden, Beieren of de Vogezes, in combinatie met marmer, brons of gietijzer. Talrijke monumenten zijn opgehoogd met elementen die verwijzen naar symbolen, attributen of emblemen met een religieus of profaan karakter.

Opmerkenswaardig is de productie van eenzelfde bedrijf, nl. dat van Emile Beernaert, dat sinds generaties in Elsene gevestigd was en op de begraafplaats een bepaald model van funerair monument veelvuldig gebruikte, de "soufflet".

De begraafplaats vormt op zich een ware historische encyclopedie van beroemdheden. Een groot aantal prominenten en notabelen hebben hier hun laatste rustplaats. Een verklaring hiervoor is de directe nabijheid van de universiteit en de militaire instellingen (de Militaire school, het hospitaal en de kazernes). Het kosmopolitische karakter van de gemeente wordt hier ook weerspiegeld met de hogere sociale klassen die gevestigd waren in de buurt van de Louizalaan. Men vindt o.a. het grafmonument van E. Banning (directeur-generaal van de buitenlandse spoorwegen), de families Delhaize, Solvay, Wielemans-Ceuppens, universiteitsprofessoren zoals G. de Marez en O. Maus.

Een andere bijzonderheid van de begraafplaats is de aanwezigheid van Franse immigranten zoals generaal G. Boulanger, de gebroeders Elisée of leden van de Russische of Armeense gemeenschap, verbannen of gevlucht voor ongunstige politieke situaties in hun vaderland.

Advies van de KCML

De Commissie brengt een gunstig advies uit over de beschermingsaanvraag onder voorbehoud van volgende bemerkingsen.

- Hoewel niet getwijfeld kan worden aan de **landschappelijke waarde van het als landschap te beschermen deel van de begraafplaats, komt dit aspect onvoldoende aan bod in het huidige beschermingsdossier**. De Commissie is van mening dat dit luik in de toekomst verder uitgediept moet worden zodat de landschappelijke waarde voldoende in stand wordt gehouden en waar nodig op korte, middellange of lange termijn opgewaarderd. Er zou in dat verband tevens een inventaris opgemaakt moeten worden van de bestaande beplantingen en bomen waarbij aandacht wordt besteed aan hun symbolische waarde, ouderdom en gezondheidstoestand. Dit moet toelaten de structurerende beplantingen te valoriseren of opnieuw aan te planten en de site aldus opnieuw progressief en met voldoende kennis van de landschappelijke karakteristieken en intrinsieke landschappelijke waarden te "vergroenen".

- De KCML is van mening dat de **neoclassicistische inkomportiek en paviljoenen waarvoor architect Coenraets in 1877** de plannen tekende en die nagenoeg volledig in hun oorspronkelijke staat behouden bleven **als monument moeten worden beschermd** omwille van hun intrinsiek architecturaal belang (dus niet alleen op te nemen in de perimeter van het als landschap te beschermen deel). Ze vraagt het ontwerpbesluit in die zin te wijzigen.

- De KCML vraagt **de “rotonde” die zich voor de inkompartij van de begraafplaats betreft uit de beschermingsperimeter te weren en enkel op te nemen in de wettelijke vrijwaringszone** die rond de beschermingsperimeter afgebakend zal worden. Het betreft hier immers geen rond punt dat als dusdanig werd ontworpen samen met de rest van de oorspronkelijke begraafplaats. De ruimte voor de inkompartij van de begraafplaats heeft een vrijwel ronde vorm gekregen door de manier waarop de ruimte verstedelijkt werd en verscheidene transformaties onderging. De gebouwen rond deze semi-circulaire ruimten dateren ogenschijnlijk uit de jaren 1930-1950. De centrale ronde middenberm is een latere toevoeging. Aangezien het rond punt dus niet behoort tot het oorspronkelijke concept van de begraafplaats en de intrinsieke erfgoedkundige waarde minder aanwezig is, vraagt de KCML dit element niet in de beschermingsperimeter op te nemen. Zijn strategische stedenbouwkundige ligging en belang verantwoorden wel dat dit rond punt in de wettelijke vrijwaringszone van het beschermde landschap wordt opgenomen.

Voor wat de **wettelijke vrijwaringszone** betreft, vraagt de Commissie een perimeter af te bakenen die naast het “rond punt” tegenover de inkompartij ook de wegenissen omvat die vanaf dit rond punt langs de begraafplaats lopen, met name de Kroonlaan (tot aan de Fraiteurbrug) en de Boondaalsesteenweg (tot net voor het kruispunt met de Voltalaan).

Met de meeste hoogachting,

G. MEYFROOTS
Ajunct-secretaris

M.-L. ROGGEMANS
Voorzitter

Kopie : BDU-DML : O. Goossens